

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 341.238

DOI: 10.31499/2519-2035.5.2018.146753

*Катажина ЄНДРАЩИК,
orcid.org/0000-0003-0658-0985
кандидат історичних наук
Інститут європейської культури
Університет ім. Адама Міцкевича,
Познань, Польща
jedra@amu.edu.pl*

ВІД СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ДО ПРАГМАТИЗМУ: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ В 2005-2017 РР.

Надхненням для написання цієї статті була поява публікації Войцеха Конончука (Konończuk, 2018) в журналі «Nowa Europa Wschodnia» («Нова Східна Європа»), в якій він поставив перед польськими політиками завдання перевірити так звані «доктрини Гедройця» (Giedroyc, 1994). Текст викликав полеміку серед дослідників цієї проблематики в наступному номері «Нова Східна Європа».

У даній статті здійснено аналітичний огляд найважливіших подій, що впливають на якість двосторонньої політики, та зроблено спробу оцінити важливість цього періоду для двосторонніх відносин. Після вступу Польщі до Європейського Союзу відносини з Україною почали виразно розвиватися від стратегічного партнерства до відносин, які можна назвати «прагматичними». Українсько-польські відносини в 2005-2017 роках характеризувалися змінною інтенсивністю. Окремі етапи цих відносин залежали від внутрішньої ситуації в обох країнах та зовнішніх чинників, насамперед, від позиції Росії та Європейського Союзу. Незважаючи на багато зусиль, а також заяв верхівок, великі труднощі спостерігались у подоланні взаємної недовіри та історичних суперечок (питання інтерпретації подій на Волині в 1943 році, злочинами ОУН-УПА на Волині та питаннями пам'яті жертв, а також інтерпретації значення ОУН-УПА та її лідерів в історії Польщі та України).

Аналіз дає змогу сформулювати висновок про те, що у сфері двосторонніх відносин у період з 2005 по 2017 р. відбулося чітке переформатування взаємин, що викликало видимі поточні труднощі у двосторонньому діалозі.

Двосторонні відносини вийшли на якісно інший рівень. Вони перевірялися і зіткнулися з прагматизмом – викликом з боку складної внутрішньої та міжнародної ситуації. В умовах тісних соціально-економічних зв'язків, пов'язаних з трудовою міграцією українських громадян до Польщі та одночасно складними проблемами в історичній політиці обох країн, взаємини вийдуть на складний етап. Необхідним є розумне реформування двосторонніх відносини.

***Ключові слова:** Україна, Польща, історична політика, двосторонні відносини, польсько-українських відносини, Волинь, Меморіал львівських орлят, президенти Польщі та України.*

*Katarzyna JEĐRASZCZYK,
Doctor od History
Institute of European Culture
Adam Mickiewicz University
Poznań, Poland
jedra@amu.edu.pl*

FROM STRATEGIC PARTNERSHIP TO PRAGMATISM: POLISH-UKRAINIAN RELATIONS IN 2005-2017

The inspiration to write this article was the appearance of the article by Wojciech Konończuk (Konończuk, 2018) in «Nowa Europa Wschodnia» («New Eastern Europe») magazine, in which he asked the Polish politicians to verify the so-called Giedroyc's doctrine (Giedroyc, 1994). The text sparked a polemic among the researchers of this issue in the next issue of «Nowa Europa Wschodnia» («New Eastern Europe»).

The article is an analytical review of the most important events affecting the quality of bilateral policy and an attempt to assess the importance of this period for bilateral relations.

After the accession of Poland to the European Union, relations with Ukraine began to develop radically from a strategic partnership to relations that can be called «pragmatic». Ukrainian-Polish relations in 2005-2017 were

characterized by variable intensity. The individual stages of these relations depended on the internal situation in both countries and external factors, first of all, on the position of Russia and the European Union. In spite of many efforts, as well as the statements of the tops, great difficulties were encountered in overcoming mutual distrust and historical disputes (the issue of interpreting events in Volyn in 1943, the crimes of the OUN-UPA in Volyn and the memory of the victims, as well as the interpretation of the significance of the OUN-UPA and its leaders in the history of Poland and Ukraine).

The analysis makes it possible to formulate the conclusion that in the area of bilateral relations in the period 2005-2017, there has been a significant reformatting of mutual relations which caused visible current difficulties in bilateral dialogue. Bilateral relations have entered a qualitatively different level. They were verified and clashed with pragmatism - a challenge from a complicated internal and international situation

In conditions of strong social and economic ties related to the migration of workers from Ukraine to Poland and problems in the historical policy of both countries, bilateral relations enter a difficult stage. It is necessary to become aware of the need to reform the bilateral policy.

Key words: Ukraine, Poland, historical policy, bilateral relations, Polish-Ukrainian relations, Volyn, Cemetery of the Lviv Eaglets, Presidents of Poland and Ukraine.

Постановка проблеми. У 2005-2017 роках польсько-українські відносини характеризувалися змінною інтенсивністю. Після багаторічної інтенсивної співпраці між президентами Кваснєвським та Кучмою, в двосторонніх відносинах можна було вважати один одного стратегічним партнером. Після Помаранчевої революції очікувалося, що нова політична ситуація перетворить заяви попередніх президентів на реальні дії, спрямовані на наближення України до Європейського Союзу. На жаль, багато намірів було спростовано обмеженнями, пов'язаними зі вступом Польщі до ЄС у 2004 році, розчаруванням в політиці президентства Ющенка, а потім відмовою Президента Януковича у підписанні угоди про асоціацію з ЄС, що завершилося кривавими подіями на Майдані. Польська зовнішня політика 2005-2013 рр. все ще тісно пов'язувала свої надії зі східною політикою, головним моментом якої були б успішні відносини з Україною, одночасно бачачи можливість її спеціалізації в рамках ЄС. Труднощі у двосторонніх відносинах також були пов'язані з історичною політикою обох країн. Двосторонні відносини вийшли на якісно інший рівень. Вони перевірялися і зіткнулися з прагматизмом – викликом з боку складної внутрішньої та міжнародної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Натхненням для написання цієї статті була поява публікації Войцеха Конончука (Konończuk, 2018) в журналі «Nowa Europa Wschodnia» («Нова Східна Європа»), в якій він поставив перед польськими політиками завдання перевірити так звані «доктрини Гедройця» (Giedroyc, 1994). Текст викликав полеміку серед дослідників цієї проблематики в наступному номері «Нова Східна Європа». Науковий внесок у галузі досліджень українсько-польських відносин після 1990 р. зробили багато вчених, серед них і автор даної статті (Jędraszczyk, 2010, 2004). Серед дослідників цієї проблематики можна визначити таких науковців, як Б.Сурмач (Surmacz, 2001), А.З. Камінський і Є. Козакевич (Kamiński, Kozakiewicz 1994), В. Гілл, Н. Гілл (Gill, Gill, 1994), М. Цалка (Całka 1998). Серед українських вчених можна виділити А. Киридон, С. Троян (Киридон, Троян, 2015). Незважаючи на значну кількість досліджень, майже відсутній науковий аналіз політичної діяльності та синтез двосторонніх відносин після революції гідності, а також аналіз в контексті впливу історичної політики на двосторонні відносини.

Мета статті. Метою статті є висвітлення розвитку польсько-українських відносин у 2005-2017 роках, здійснення аналітичного огляду найважливіших подій, що впливають на якість двосторонньої політики та спроба оцінити важливість цього періоду для двосторонніх відносин.

Виклад основного матеріалу. Чверть століття польсько-українських відносин відзначилась багатьма подіями, які можна розглядати як прояви концепції Гедройця, починаючи з визнання незалежності України в перші години після результатів референдуму, через підтримку України в умовах політичної кризи другої каденції Кучми (пов'язаної зі справою Гонгадзе, установкою «Кольчуга»), посередництва Кваснєвського під час

«помаранчевої революції» (Bosacki, Wojciechowski, 2005), а також у період правління Віктора Януковича у справі звільнення Юлії Тимошенко, допомогу польських європарламентарів на форумі ЄС і, нарешті, соціально-політична підтримка під час Євромайдану та «революції гідності».

Україна ніколи не мала достатнього політичного потенціалу, щоб стати справжнім стратегічним партнером для Сполучених Штатів та Росії. Для інших країн вона також залишалася предметом впливу. Найбільші можливості для стратегічних партнерських відносин були у відносинах з Польщею. Росія сприймала Україну як об'єкт, а не суб'єкт своєї політики, яка, здається, взагалі виключає «партнерство». Політика Польщі щодо України була сприйнята в Україні як «важливе доповнення до стратегії інтеграції з європейським простором» (Дергачов, 2000). Проєвропейська Україна була і залишається елементом безпеки Польщі.

У перші роки незалежності України могло здаватися, що між Польщею та Україною сформувалася спільність інтересів. Ентузіазм незалежності та сподівання на допомогу Заходу для української економіки, а також напруженість українсько-російських відносин зумовили визнання потенціалу розвитку польсько-українських взаємин, які почали називати стратегічним партнерством. Проте, Київ, як і раніше, дивився на зовнішню політику Польщі з великою підозрою. Широко поширеною була думка, що Польща підтримує Україну не через симпатію, а тільки для своїх власних політичних інтересів.

З того моменту, коли Польща приєдналася до НАТО у 1999 році і активізувала свої зусилля для вступу в структури Європейського Союзу, відносини з Україною почали виразно еволюціонувати від стратегічного партнерства до відносин, які можна назвати «прагматичними». До 2004 року Україна вела, так звану, «політику дрейфування». Їй так і не вдалося чітко окреслити, чи вона обирає шлях у на прямку до ЄС та НАТО, чи зосереджується на посиленні співпраці з Росією.

Після 2004 року серед українських політиків, особливо серед опозиціонерів, можна було спостерігати зріст впевненості в собі, пов'язаної з особою нового президента. Позиція щодо ролі президента Олександра Квашневського у двосторонніх та багатосторонніх стосунках також змінилася. Не заперечувалося те, що Олександр Квашневський допоміг Україні, але роль Польщі вже не була настільки важливою, тому що на відміну від президента Леоніда Кучми, з яким Захід не завжди хотів вести переговори, президент Віктор Ющенко не потребував посередників.

Проте, Польща сприймала свою політику та позицію в Україні у набагато кращому світлі, ніж насправді, вважаючи себе «старшою сестрою», «адвокатом інтересів», «мостом, що єднає із західним світом». Аналіз проблем стратегічного партнерства руйнує міф про ключову роль Польщі у майбутньому України (Jędraszczyk, 2010). Важливу думку, яка досконало підсумовує стан двосторонніх відносин на той час, висловив у 2005 році Андрій Єрмолаєв, тодішній директор Центру соціологічних досліджень «Софія»: «Українсько-польські відносини зараз «взаємовигідні», і насправді Польща потрібна Україні для реабілітації в очах Заходу через непослідовність у зовнішній політиці. Апогеєм «романтики» в українсько-польських відносинах була «помаранчева революція». Після цієї події можливий лише прагматизм, який призведе до конфлікту або до пошуку нової регіональної співпраці» (Бесіда, 2005).

З перспективи сьогодення можна побачити, що «байдужість» також була можливою, а прагматизм може переходити у фазу політичної напруги.

У перші місяці правління «помаранчевої влади» українська зовнішня політика нагадувала своєрідний «бліцкриг на Брюссель». Помилковим було вважати, що використання символічного капіталу Майдану та «помаранчевої революції» дозволить «авансом» отримати швидку реакцію керівництва Європейського Союзу щодо європейських перспектив України. Такі очікування не виправдалися.

Труднощі внутрішнього розвитку Європейського Союзу та політики його розширення також діяли проти України (відмова від Конституційного договору Союзу у Франції та

Нідерландах, проблеми з адаптацією нових членів Європейського Союзу та проблеми з відповідністю умовам вступу до Союзу з боку Болгарії та Румунії). Нарешті, давні хвороби української влади також стали очевидними – безвідповідальне ставлення до виконання власних зобов'язань та низька ефективність роботи державного апарату.

Після приходу до влади президента Ющенка та початкового ентузіазму не тільки серед польських політиків, але й раптової зміни стереотипів поляків щодо українців, настав час боротьби з реаліями, що випливають з приєднання Польщі до Європейського Союзу. Перспектива вступу Польщі до Шенгенської зони змусила обидві країни спробувати звести до мінімуму наслідки обмежень на прикордонний рух. Однією із таких домовленостей була угода про малий прикордонний рух, що дозволило вільно перетинати кордон (на підставі спеціальних документів). Угода стосувалася, перш за все, осіб, які живуть в 30-кілометровій прикордонній зоні. Українська сторона зберегла асиметрію візових вимог для польських громадян, відмовляючись від введення віз.

Дуже важливою, хоч і досить символічною подією в польсько-українських відносинах було відкриття Меморіалу львівських орлят 24 червня 2005 року. Під час церемонії були відкриті пам'ятники французьким піхотинцям та американським льотчикам, які протягом майже десяти років були причиною конфлікту (Jędraszczyk, 2004). Влада Львова не погодилась лише на реконструкцію кам'яних левів та меча-щербця, хоча члени міської ради вважали їх символами польського панування в Україні.

Наступні роки були пов'язані зі зменшенням динаміки зустрічей. Україна постійно боролася з газовими кризами та внутрішніми іграми. Нові парламентські вибори поглибили дестабілізацію. Президент Лех Качинський наприкінці лютого 2006 року відвідав Україну з офіційним візитом. Під час цієї зустрічі він провів переговори з главою Української держави, Віктором Ющенком, прем'єр-міністром Юрієм Єхануровим та лідером Блоку Юлії Тимошенко, а також поклав квіти до Пам'ятника жертвам Великого Голодомору 1932-1933 рр., могил польських солдатів та українського поета Василя Стуса.

Успіхом Польщі можна вважати прийняття Європейським Парламентом доповіді, головним автором якого був депутат європарламенту Міхал Камінський (тодішній представник партії «Право і справедливість»). Цей документ рекомендував Європейському Союзу окреслити чіткі перспективи членства для України.

У 2008 році Польща та Швеція представили ініціативу «Східного партнерства», основним завданням якого було посилення двостороннього та багатостороннього співробітництва зі східними сусідами ЄС, включаючи Україну. Така співпраця мала вийти за межі європейської політики сусідства, яка передбачала, що усі сусіди з ЄС повинні трактуватися однаково і мала бути противагою до висунутої Францією пропозиції утворення союзу для Середземномор'я. Європейська Рада прийняла польсько-шведську ініціативу у червні 2008 року. Варто зазначити, що Україна спочатку поставилася до проекту «Східного партнерства» дещо відсторонено, навіть з небажанням, так само, як і до Європейської політики сусідства. Вважалося, що це може стати альтернативою повноправному членству в ЄС. Коли Україна отримала детальні відповіді на свої сумніви, президент Ющенко у червні 2008 року позитивно оцінив цей проект. Східне партнерство мало шанс стати ефективним проектом ЄС (Szeptycki, 2009).

Кілька разів за часів президентства Леха Качинського польська дипломатія та сам президент стикалися з дилемами історичної політики. Варто згадати три основні події. Президенти Польщі та України разом з дружинами 13 травня 2006 року взяли участь в урочистостях у селі Павлокома, з нагоди відкриття меморіалу полякам та українцям, жертвам братовбивчих битв у роки Другої світової війни.

Президент Республіки Польща виголосив промову, у якій він зауважив: «Наші народи показують усьому світу, що в історії не існує такого зла, якого не можна подолати. Тут, перед хрестами Павлокоми, як і перед хрестами на Волині, на Поділлі та на багатьох трагічних місцях нашого минулого, ми висловлюємо пам'ять і надію. Це наш спільний обов'язок, який ми передаємо молодшим поколінням. Несімо – ми поляки та українці – цю

спадщину у майбутнє, завжди знаходьмо у собі лише те, що найкраще. Уміймо з милосердям та мужністю, молитися Богу словами: «Прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям наших». Про це я прошу» (Warto być..., 2010).

Даною урочистістю Лех Качинський наразився на так звану спільноту пограниччя, яка вважала, що згода на відкриття меморіалу пам'яті українських жертв конфлікту зрівняє винних з потерпілими. З боку польського президента це був добре продуманий жест налагодження відносин, пов'язаних із вшануванням жертв за принципом симетрії, а відкриття Меморіалу львівських орлят у 2005 році вимагало жесту у відповідь. Відкриттю пам'ятника в Павлокомі передували дослідження Польського інституту національної пам'яті, а його тодішній керівник Януш Куртика підтримував цю ідею (Między Majdanem, 2012).

Другою подією, яка мала велике значення для історичної політики обох країн, було відзначення 65-ї річниці акції паціфікації здійсненої українцями проти поляків, які проживали у селі Гута Пеняцька. У святкуваннях, які відбулися 28 лютого 2009 року взяли участь президенти Лех Качинський і Віктор Ющенко, а також представники декількох десятків сімей, які вижили у трагедії. Головною метою урочистостей було вшанування пам'яті жертв злочину в Гуті Пеняцькій у дусі польсько-українського примирення. Це було продовженням заходів Леха Качинського та Віктора Ющенко в травні 2006 року в Павлокомі. Урочистості мали релігійний та екуменічний характер. Окрім президентів Польщі та України, в них взяли участь представники католицької та православної церков. Масову молитву очолив архієпископ М. Мокрицький.

Найбільшою тінню у відносинах між президентом Качинським і президентом Ющенко стало питання про визнання Бандери національним героєм. Ця проблема була піднята Віктором Ющенком уже під кінець його каденції. Дане рішення призвело до того, що Леха Качинського знову критикували за політику поступок щодо України. Для польської сторони, всупереч попереднім жестам та симетрії відносин, пов'язаних з історією, рішення Президента Ющенка було незрозумілим і дивним. Воно пояснювалося продиктованими поглядами, пов'язаними з майбутніми президентськими виборами і прагненням залучити ультраправий і націоналістичний електорат із західної України. Під час президентства Віктора Ющенка та Леха Качинського позиція Польщі та України на міжнародній арені поступово ослабла. Із наростанням «втоми України» та ослабленням позицій Польщі в Європейському Союзі, польським політикам ставало все важче боротися за інтереси України.

Розчарування політикою Ющенка знайшло своє відображення в результатах президентських виборів і поставило весь Захід, а особливо Польщу, перед дилемою, як налагодити відносини з країною, яку очолює «колишній політичний ворог». У той час було багато заяв, щоб президента Януковича трактувати як розсудливого та дуже прагматичного політика, який буде прагнути до становлення позиції України як своєрідного «мосту», що поєднає Західну Європу з Росією, а також політика, який допоможе клановим елітам вийти на західні ринки і, як не парадоксально, буде сприяти гарним стосункам з Польщею та Європою.

На 2013 рік припала 70-та річниця подій на Волині та Галичині 1943 року. Сейм Республіки Польща прийняв постанову від 12 липня 2013 року, у якій трагедію на Волині та Східній Галичині було названо «етнічною чисткою з ознаками геноциду» (Uchwała, 2013). Таке формулювання було результатом компромісу між різними пропозиціями. Проте, відмовлено від встановлення дня пам'яті жертв, які загинули від рук українських націоналістів.

Державні урочистості, з нагоди 70-річчя Волинської трагедії, відбулися 11 липня 2013 р. у Волинському сквері в Варшава - Жолібож. Президент та представники вищих державних органів влади, у тому числі уряду, сейму та сенату, взяли участь у богослужінні під проводом варшавського митрополита кардинала Казимира Нича. На вшанування пам'яті жертв УПА встановлено меморіал у Волинському сквері. Друга частина державних урочистостей відбулася в Україні. Церемонію в Луцькому кафедральному соборі організувала Римо-Католицька Церква в Україні. Представники інших волинських парафій

також були запрошені на неї, серед яких були представники Греко-католицької та Православної Церкви Київського і Московського Патріархатів. Українську владу представляли віце-прем'єр-міністр Костянтин Грищенко. У складі польської делегації на чолі з президентом Коморовським були: віце-маршалок сейму Цезарій Грабарчик, заступник міністра закордонних справ Катажина Пелчиньска-Наленч.

В листопаді 2013 року Саміт Європейського Союзу у Вільнюсі мав розпочати новий етап польсько-української співпраці. Підписання угоди про асоціацію між ЄС та Україною підтримувалося Польщею, незважаючи на застереження держав-членів щодо політики Віктора Януковича та його ставлення до опозиції. Президент Коморовський та Янукович зустрічалися в 2013 році шість разів (Киридон, Троян, 2015). Їм навіть вдалося підписати програму українсько-польської «дорожньої карти» на 2013-2015 роки, де було визначено завдання обох країн, які сприяли процесу інтеграції України з ЄС (Коморовський, <http://www.dw.de/коморовський-європа-не-має-повторити-помилки-1930-х-років/a-17889870>).

Несподівана відмова уряду Миколи Азарова та президента Януковича у підписанні угоди про асоціацію 21 листопада 2013 року призвела до соціальних протестів, так званого, Євромайдану і «революції гідності». Такий крок української влади був шокуючим для польської сторони. Запланована зустріч обох президентів була скасована, як і форум підприємців 2 грудня 2013 р., у якому мали взяти участь прем'єр-міністри обох країн. Польська дипломатія повинна була подолати досвід розчарування поступово, беручи до уваги той факт, що Україна, залишившись без європейського посередництва, буде приречена на остаточну проросійського напрямку. Порівнюючи події кінця 2013 року з подіями «помаранчевої революції», можна спостерігати чіткі аналогії. У 2004 році польський президент став «вікном комунікації» з Європою. Так само мало бути і в 2013 році. Польські політики та звичайні громадяни вкотре висловили свою солідарність з українськими громадянами, які вимагали поваги від влади. Коли «Євромайдан» перетворився на «революцію достоїнства», польські ЗМІ слідували за київськими передачами та транслювали їх онлайн. У польському суспільстві, провівши аналогію з 1981 році в Польщі, пронеслася хвиля обурення на українську владу, а згодом жести солідарності та благодійності (Ендрашик, 2014).

У лютому 2014 року, після втечі президента Януковича з України, обов'язки виконавчої влади прийняв голова Верховної Ради України Олександр Турчинов. Він виконував обов'язки президента до 7 червня 2014 року, тобто до моменту прийняття присяги новообраним президентом Петром Порошенком. В першу чергу, новообраний президент відвідав Польщу, 3-4 червня 2014 року, тобто ще до інавгурації, що свідчило про усвідомлення важливості Польщі у процесі євроінтеграції України.

Анексія Криму, а згодом і конфлікт на сході України, викликали швидку та категоричну реакцію польського президента та уряду. Польська сторона однозначно інтерпретувала дії Росії не лише як агресію проти України, а й безпосередню загрозу для Польщі (Коморовський, <http://www.dw.de/коморовський-європа-не-має-повторити-помилки-1930-х-років/a-17889870>). Сейм Республіки Польща офіційно засудив агресію Росії. Польща також вимагала більших гарантій безпеки від НАТО та підтримувала введення економічних та дипломатичних санкцій проти Росії.

Польський парламент 28 листопада 2014 року ратифікував Угоду про асоціацію України з ЄС. Державний візит президента Порошенка до Польщі відбувся 17-18 грудня 2014 року. Під час свого виступу перед обома палатами парламенту, президент України висловив подяку за підтримку України у важкий час, але також згадав про складні історичні проблеми та необхідність взаємного прощення та примирення.

Проблеми історичної політики після «революції гідності» особливо важливі для України. Зі зміною на посаді керівника Українського інституту національної пам'яті, змінилася формула роботи інституту. Інститут займається, передусім, популяризацією конкретних інтерпретацій новітньої історії. Особливий акцент робиться на поширенні знань про ОУН-УПА та особу С. Бандери. В даному дискурсі унікалося тем, пов'язаних з роллю

ОУН-УПА у волинській трагедії. На даному етапі відбувається колізія з польською історіографією та польською історичною політикою. Свідченням цього була постанова українського парламенту щодо статусу солдатів УПА (квітень 2015 р.), чергова річниця подій на Волині в 2016 р., а згодом показ фільму під назвою «Волинь» режисера Войцеха Смажовського (жовтень 2016 р.). Перша з вищезгаданих подій збіглася (можливо, не випадково) з виступом польського президента в українському парламенті 9 квітня 2015 року. Броніслав Коморовський підкреслив, що Польщу та Україну поєднує тривалий період спільної державності, відновлення та збереження нації в умовах відсутності незалежності та своєї власної держави, а також репресії з боку іноземних гегемонів. Президент Республіки Польща стверджував, що світ «буде в безпеці тоді, коли Україна буде у безпеці», а українці, які помирають на сході країни, захищають також Європу (Polska podaje, <http://www.newsweek.pl/swiat/komorowski-na-ukrainie-relacje-polsko-ukrainskie,artykuly,360662,1.html>).

Проте, промова була затьмарена постановою українського парламенту, прийнятою того ж дня, коли Броніслав Коморовський виступав у парламенті. Депутати визнали «бійцями за свободу та незалежність України» членів Організації Українських Націоналістів та Української Повстанської Армії. Закон визначив їх правовий статус як учасників боротьби за незалежність країни у ХХ столітті. Законопроект був поданий сином командувача УПА Юрієм Шухевичем. Цей акт також передбачав покарання всіх, хто проявляв нехтування ветеранами, заперечував цілеспрямованість їхньої боротьби. Нещасливий збіг виступу польського президента з прийняттям закону досить негативно було відображено у польських ЗМІ (Szeł IPN, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ukraina-honory-dla-upa-podczas-wizyty-komorowskiego-w-kijowie/49fjsq>) та зменшило важливість виступу президента Комаровського у Верховній Раді України.

У зв'язку з черговою річницею подій на Волині, польський сейм прийняв резолюцію від 22 липня 2016 року, у якій події 1943 року названо «геноцидом». Згідно з постановою, 11 липня було встановлено Національним днем пам'яті жертв геноциду, здійсненого українськими націоналістами проти громадян Другої Речі Посполитої. Проте варто згадати про звернення політиків, церковних ієрархів та представників української інтелігенції до керівництва польської держави, духовних і культурних діячів та всього польського суспільства від 2 червня 2016 року. Термін «геноцид» не згадується в листі, однак дуже чітко в ньому викладено прохання про примирення та прощення: «Убивство невинних людей не має виправдання. Просимо прощення за вчинені злочини і кривди – це наш головний мотив. Просимо прощення і рівною мірою прощаємо злочини і кривди, вчинені щодо нас, – це єдина духовна формула, що повинна бути мотивом кожного українського і польського серця, яке прагне миру й порозуміння» (Leszczyński, <http://wyborcza.pl/1,75398,20434599,wolyn-rzez-czy-ludobojstwo.html?disableRedirects=true#ixzz4Pj2ypliz>). Серед тих, хто підписав цей документ були два колишні президенти України Леонід Кравчук та Віктор Ющенко.

Це не єдина причина охолодження польсько-українських відносин. Розчарування також викликала відсутність участі Польщі у переговорах щодо врегулювання конфлікту з Росією. Зважаючи на традицію польського посередництва з різними організаціями у багатьох складних для України моментах, вважалося, що на цей раз роль медіатора також має бути надана Польщі. Назву «нормандський формат» прийнято після зустрічі канцлера Німеччини Ангели Меркель та президентів Франції, Росії та України: Франсуа Олланда, Володимира Путіна та Петра Порошенка в Нормандії. 6 червня 2014 року, на фоні святкування 70-річчя висадки союзницьких сил у цьому французькому регіоні, відбулися перші переговори чотирьох лідерів щодо врегулювання ситуації на Сході України. У лютому 2015 року нормандський формат затвердив Мінські угоди щодо вирішення ситуації на Донбасі, не передбачав участі Польщі. Мінські угоди передбачали «негайне і всеосяжне» припинення вогню в окремих регіонах Донецької та Луганської областей з 15 лютого 2015 року, відведення усього важкого озброєння українськими урядовими силами та проросійськими сепаратистами з метою створення зони безпеки з обох сторін так званої лінії зіткнення. Даний процес мав монітуватися спостерігачами ОБСЄ на сході. У серпні 2015 року

Польща вжила заходів щодо розширення нормандського формату. Проте Петро Порошенко не бачив необхідності залучення президента Анджея Дуди до посередництва. З цього моменту до середини 2016 року можна спостерігати стагнацію двосторонніх відносин.

Серію напружень у 2017 році завершили дипломатичні суперечності, у зв'язку із проведенням Міністерством внутрішніх справ та адміністрації конкурсу на розміщення у польських закордонних паспортах символіки, пов'язаної з містами давньої Речі Посполитої. Однією з пропозицій було розміщення зображення Меморіалу Львівських Орлят. Зрештою, ідея була відкинута.

Емоції викликав візит міністра закордонних справ Вітольда Вашиковського до музею-меморіалу «Тюрма Лонцького» у Львові (5 листопада 2017). Міністр відмовився відвідати музей на знак протесту проти напису, що колишня в'язниця Лонцьких була пов'язана з репресіями трьох окупаційних режимів окупації: польської, нацистської та радянської. Міністр протестував проти того, щоб називати період польської влади у Львові окупаційним режимом. Під час свого візиту до Львова Вітольд Вашиковський нагадав, що Польща очікує від України здійснення конкретних кроків, включаючи розблокування на її території робіт Польського інституту національної пам'яті. Йдеться про пошук (в тому числі ексгумацію) та вшанування польських жертв Другої світової війни. Українською стороною було заблоковано пошуки та вшанування після квітневого інциденту в м. Хрушовіце на Прикарпатті, де знищено пам'ятник УПА. Було підкреслено, що Польща не засудила десяток інших випадків руйнування українських місць пам'яті на своїй території. У Львові глава польського МЗС заявив, що «пам'ятники, побудовані незаконним шляхом, без згоди влади, звичайно, слід вважати нелегальними». Він також додав, що місцева влада вирішує про існування або демонтаж пам'ятників у певних місцях.

Висновки. Налагодження гарних відносин з партнерами за межами східних кордонів Польщі було основною політикою 90-х років ХХ ст. Польська дипломатія дотримувалася ідеї Єжи Гедройця та паризької «Культури». За словами Гедройця, виконання основної умови, тобто здобуття Україною, Литвою та Білоруссю незалежності, не становило остаточну реалізацію політичної програми спільноти «Культура». Таким чином, ентузіазм, з яким Польща виявила підтримку незалежності України, був лише частиною цієї концепції. Далі, вона також мала стосуватися позаполітичної діяльності (суспільної та культурної дипломатії, місцевого самоврядування, транскордонної співпраці та наукового співробітництва). Досить актуальною у даному контексті щодо східної політики є думка, яка міститься в «Автобіографії ...»: «Не впадаючи в національну мегаломанію, ми повинні вести незалежну політику, а не бути клієнтом Сполучених Штатів або будь-якої іншої імперії. Нашою головною метою має стати нормалізація польсько-російських та польсько-німецьких відносин, з одночасним відстоюванням незалежності України, Білорусі та Балтійських країн та в тісній співпраці з ними. Треба розуміти, що чим сильніша наша позиція на сході, тим більше з нами рахуватимуться в Західній Європі» (Giedroyc, 1994).

Гедройць наголошував на необхідності позбавлення від поганих ревізіоністських настроїв щодо Львова. Він застерігав від пожертвування відносинами з Україною та іншими локальними партнерами заради зближення та налагодження співпраці з Росією, а також від спроб здійснення остаточного вибору, Росія або Україна (Hofman, 2012).

У статті, опублікованій на початку 2018 року в «Новій Східній Європі», Войцех Конончук вважає, що послання паризької «Культури» та Єжи Гедройця стосовно України є уже неактуальним. Воно вимагає доповнення, нових акцентів та змісту. За його словами, після 2014 року Україна зазнала фундаментальних змін щодо ідентичності та емансипації з уваги на Росію. Ці зміни здебільшого дуже вигідні Польщі. У той же час для польсько-українських відносин дані перетворення створили нові виклики, що призвело до найважливішої за останню чверть століття переоцінки двосторонніх відносин (Konończuk, 2018). Україна перестала відповідати умовам, які зробили б «доктрину Гедройця» актуальною. Перш за все, вона стала незалежною від Росії державою та постійним елементом міжнародного порядку, суб'єктом, зорієнтованим на Європу. Східна політика Польщі

вимагає перегляду, оскільки, на думку Конончука, також неактуальною є теза про те, що без незалежної України не буде незалежної Польщі. Гарантом безпеки Польщі є не «український буфер», який захищає від Росії, а участь у структурах НАТО та ЄС. Як показують останні роки, варто можливо, переглянути думку про те, що існує тісний зв'язок між роллю Польщі у відносинах з Україною та значенням і становищем Польщі в ЄС. Переконавання в тому, що чим більшу роль Польща відіграватиме у східній політиці ЄС, тим більше значення вона матиме в ЄС, скоріше не відповідає дійсності.

Зрозуміло, що в умовах тісних соціально-економічних зв'язків, пов'язаних з трудовою міграцією українських громадян до Польщі та одночасно складними проблемами в історичній політиці обох країн, взаємини вийдуть на складний етап. Необхідним є розумне реформування двосторонніх відносин та модернізація доктрини Гедройця, відмова від видавання бажаного за дійсне по відношенню партнера, перехід від польського патерналізму та українських комплексів до реалізму та прагматизму. Україна є іншою країною після 2014 року, і польська політика повинна це відзначити, брати до уваги та зрозуміти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Бесіда, 2005 - Бесіда (здійснила авторка) 25.05.2005 р. в Центрі соціологічних досліджень «Софія» у м. Києві.
- Дергачов, 2000 - Дергачов О. Міжнародне становище України // Політична Думка. 2/2000. С. 98.
- Ендрашик, 2014 - Ендрашик К. Трансформація образу українця в очах поляків // Психологія в економіці та управлінні. 2014. № 1(11). С. 121-124. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journalpsy.bgu.ru/reader/article.aspx?id=19655>
- Киридон, Троян, 2015 - Киридон А., Троян С. Сучасний етап українсько-польських відносин: дискурс взаємодії (2013–2014 рр.). 24.02.2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/suchasni-eta-p-ukrajinsko-polskikh-vidnosin-diskurs/>
- Коморовський і Янукович - Коморовський і Янукович: дружба в минулому? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dw.de/коморовський-і-янукович-дружба-в-минулому/a-17264906>
- Коморовський - Коморовський: Європа не має повторити помилки 1930-х років. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dw.de/коморовський-європа-не-має-повторити-помилки-1930-х-років/a-17889870>
- «Polska podaje rękę - «Polska podaje rękę Ukrainie». Historyczne przemówienie Komorowskiego w ukraińskim parlamencie. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.newsweek.pl/swiat/komorowski-na-ukrainie-relacje-polsko-ukrainskie,artykuly,360662,1.html>
- Bosacki, 2005 - Bosacki M. Wojciechowski M. Zakulisowa historia rewolucji // Gazeta Wyborcza. nr 77. 02.04.2005. С.22.
- Burant, 2000 - Burant S.R. Stosunki polsko-ukraińskie a idea strategicznego partnerstwa, Warszawa 2000.
- Całka, 1998 - Całka M. Polska-Rosja-Ukraina. Perspektywy, szanse i zagrożenia, w: Polska o Rosja. Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu, red. A. Magdziak – Miszewska, Warszawa 1998.
- Fesenko, 2005 - Fesenko W. Rok po pomarańczowej rewolucji, Ukraina bliżej Europy. – Fundacja im. Stefana Batorego. Warszawa, 2005. С.36-31.
- Giedroyc, 2012 - Giedroyc J. Autobiografia na cztery ręce. Warszawa, 1994. С. 228. Цит: Hofman I. Koncepcja wschodnia paryskiej «Kultury» po transformacji ustrojowej w Europie Wschodniej // Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Rok 10 (2012). Zeszyt 1., Co po ULB, Polityka wschodnia Polski wobec sąsiadów w nowych uwarunkowaniach. red. A. Gil. Lublin, 2012. С.12.

Gill, Gill, 1994 - Gill W., Gill N. Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989-1993, Toruń-Poznań 1994.

Hofman, 2012 - Hofman I. Koncepcja wschodnia paryskiej «Kultury» po transformacji ustrojowej w Europie Wschodniej // Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Rok 10 (2012). Zeszyt 1. Co po ULB, Polityka wschodnia Polski wobec sąsiadów w nowych uwarunkowaniach. red. A. Gil. Lublin, 2012. C.21.

Jędraszczyk, 2004 - Jędraszczyk K. Cmentarz czy panteon? Konflikt wokół Cmentarza Orląt Lwowskich. Poznańskie Studia Wschodoznawcze. Poznań, 2004.

Jędraszczyk, 2010 - Jędraszczyk K. Strategiczne partnerstwo ukraińsko-polskie. Polska w polityce niepodległej Ukrainy. Poznań. 2010.

Kamiński, 1997 - Kamiński A.Z., Kozakiewicz J., Stosunki Polsko-Ukraińskie. Raport, Centrum Stosunków Międzynarodowych Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa 1997.

Konończuk, 2018 - Konończuk W. Czas na doktrynę postgiedroyciowską wobec Ukrainy // Nowa Europa Wschodnia. LIII. 1/2018. C. 23-36.

Leszczyński - Leszczyński A. Wołyń: rzeź czy ludobójstwo? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://wyborcza.pl/1,75398,20434599,wolyn-rzez-czy-ludobojstwo.html?disableRedirects=true#ixzz4Pj2ypliz>.

Między Majdanem, 2012 - Między Majdanem a Smoleńskiem. Warszawa, 2012. C.48-49.

Surmacz, 2002 - Surmacz B., Współczesne stosunki polsko-ukraińskie. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie. Lublin, 2002.

Szef IPN - Szef IPN o ukraińskich honorach dla UPA w trakcie wizyty Komorowskiego w Kijowie. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ukraina-honory-dla-upa-podczas-wizyty-komorowskiego-w-kijowie/49fjsq>

Szeptycki, 2009 - Szeptycki A. Polityka Polski wobec Ukrainy // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2009. Warszawa, 2009. C.163-164.

Uchwała Sejmu - Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu jej ofiarom. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://orka.sejm.gov.pl/proc7.nsf/uchwaly/327_u.htm.

Warto być Polakiem, 2010 - Warto być Polakiem. Idea i myśl Lecha Kaczyńskiego. Warszawa, 2010. C. 61, 62.

REFERENCES

Besida, 2005 - Besida (zdiisnyla avtorka) 25.05.2005 r. v Tsentri sotsiolohichnykh doslidzhen «Sofii» u m. Kyievi. [Conversation]. [in Ukrainian].

Derhachov, 2000 - Derhachov O. Mizhnarodne stanovyshe Ukrainy. [The international situation of Ukraine] // Politychna Dumka. 2/2000. C. 98. [in Ukrainian].

Endraschik, 2014 - Endraschik K. Transformatsiya obraza ukraintsa v glazah polyakov. [Transformation of the image of Ukrainians in the eyes of the Poles] // Psihologiya v ekonomike i upravlenii. 2014. № 1(11). C. 121-124. [Elektronniy resurs]. Rezhim dostupu: <http://journalpsy.bgu.ru/reader/article.aspx?id=19655> [in Russian].

Kyrydon, Troian, 2015 - Kyrydon A., Troian S. Suchasnyi etap ukraïnsko-polskykh vidnosyn: dyskurs vzaiemodii (2013–2014 rr.). [The Modern Stage of Ukrainian-Polish Relations: Discourse of Interaction (2013-2014)]. 24.02.2015. [Elektronniy resurs]. Rezhym dostupu: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/suchasni-etap-ukrajinsko-polskikh-vidnosin-diskurs/> [in Ukrainian].

Komorovskyi i Yanukovych - Komorovskyi i Yanukovych: druzhba v mynulomu? [Komorowski and Yanukovych: friendship in the past?]. [Elektronniy resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.dw.de/komorovskyi-i-yanukovych-druzhba-v-mynulomu/a-17264906> [in Ukrainian].

Komorovskyi - Komorovskyi: Yevropa ne maie povtoryty pomylky 1930-kh rokiv. [Komorowski: Europe should not repeat the mistakes of the 1930s.]. [Elektronniy resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.dw.de/komorovskyi-yevropa-ne-maie-povtoryty-pomyly-1930-kh-rokiv/a-17889870> [in Ukrainian].

- «Polska podaje rękę - «Polska podaje rękę Ukrainie». Historyczne przemówienie Komorowskiego w ukraińskim parlamencie. [Elektronniy resurs]. Rejim dostupu: <http://www.newsweek.pl/swiat/komorowski-na-ukrainie-relacje-polsko-ukrainskie,artykuly,360662,1.html> [in Polish].
- Bosacki, 2005 - Bosacki M. Wojciechowski M. Zakulisowa historia rewolucji // *Gazeta Wyborcza*. nr 77. 02.04.2005. C.22. [in Polish].
- Burant, 2000 - Burant S.R. Stosunki polsko-ukraińskie a idea strategicznego partnerstwa, Warszawa 2000. [in Polish].
- Całka, 1998 - Całka M. Polska-Rosja-Ukraina. Perspektywy, szanse i zagrożenia, w: *Polska o Rosja. Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu*, red. A. Magdziak – Miszewska, Warszawa 1998. [in Polish].
- Fesenko, 2005 - Fesenko W. Rok po pomarańczowej rewolucji, Ukraina bliżej Europy. – Fundacja im. Stefana Batorego. Warszawa, 2005. C.36-31. [in Polish].
- Giedroyc, 2012 - Giedroyc J. Autobiografia na cztery ręce. Warszawa, 1994. C. 228. Цит: Hofman I. Koncepcja wschodnia paryskiej «Kultury» po transformacji ustrojowej w Europie Wschodniej // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. Rok 10 (2012). Zeszyt 1., Co po ULB, Polityka wschodnia Polski wobec sąsiadów w nowych uwarunkowaniach. red. A. Gil. Lublin, 2012. C.12. [in Polish].
- Gill, Gill, 1994 - Gill W., Gill N. Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989-1993, Toruń-Poznań 1994. [in Polish].
- Hofman, 2012 - Hofman I. Koncepcja wschodnia paryskiej «Kultury» po transformacji ustrojowej w Europie Wschodniej // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. Rok 10 (2012). Zeszyt 1. Co po ULB, Polityka wschodnia Polski wobec sąsiadów w nowych uwarunkowaniach. red. A. Gil. Lublin, 2012. C.21. [in Polish].
- Jędraszczyk, 2004 - Jędraszczyk K. Cmentarz czy panteon? Konflikt wokół Cmentarza Orłąt Lwowskich. *Poznańskie Studia Wschodoznawcze*. Poznań, 2004. [in Polish].
- Jędraszczyk, 2010 - Jędraszczyk K. Strategiczne partnerstwo ukraińsko-polskie. Polska w polityce niepodległej Ukrainy. Poznań. 2010. [in Polish].
- Kamiński, 1997 - Kamiński A.Z., Kozakiewicz J., *Stosunki Polsko-Ukraińskie*. Raport, Centrum Stosunków Międzynarodowych Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa 1997. [in Polish].
- Konończuk, 2018 - Konończuk W. Czas na doktrynę postgiedroyciowską wobec Ukrainy // *Nowa Europa Wschodnia*. LIII. 1/2018. C. 23-36. [in Polish].
- Leszczyński - Leszczyński A. Wołyń: rzeź czy ludobójstwo? [Elektronniy resurs]. Rejim dostupu: <http://wyborcza.pl/1,75398,20434599,wolyn-rzez-czy-ludobojstwo.html?disableRedirects=true#ixzz4Pj2ypliz>. [in Polish].
- Między Majdanem, 2012 - Między Majdanem a Smoleńskiem. Warszawa, 2012. C.48-49. [in Polish].
- Surmacz, 2002 - Surmacz B., *Współczesne stosunki polsko-ukraińskie*. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie. Lublin, 2002. [in Polish].
- Szef IPN - Szef IPN o ukraińskich honorach dla UPA w trakcie wizyty Komorowskiego w Kijowie. [Elektronniy resurs]. Rejim dostupu: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ukraina-honory-dla-upa-podczas-wizyty-komorowskiego-w-kijowie/49fjsq> [in Polish].
- Szeptycki, 2009 - Szeptycki A. Polityka Polski wobec Ukrainy // *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej* 2009. Warszawa, 2009. C.163-164. [in Polish].
- Uchwała Sejmu - Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu jej ofiarom. [Elektronniy resurs]. Rejim dostupu: http://orka.sejm.gov.pl/proc7.nsf/uchwaly/327_u.htm. [in Polish].
- Warto być Polakiem, 2010 - *Warto być Polakiem*. Idea i myśl Lecha Kaczyńskiego. Warszawa, 2010. C. 61, 62. [in Polish].